

Josef Gočár v Hradci Králové

Vydejte se na procházku po Královéhradecké moderní architektuře

Nejzajímavější stavby a urbanistické řešení města nejlépe poznáte na procházkovém okruhu stříbrné barvy, který trvá vycházkovou chůzí dvě hodiny. První z jedenácti stojanů naleznete před budovou Kotěrova Muzea východních Čech.
www.hradeckralove.org/prochazky

Královéhradecký architektonický manuál v unikátní online databázi dokumentuje moderní architekturu, známé stavby i dosud neobjevené a skryté klenoty, architektky, stavitele a cená veřejná prostranství a parky.
www.kam.hradeckralove.cz

Vydalo: Statutární město Hradec Králové, Odbor kultury, sportu a cestovního ruchu Magistrátu města Hradec Králové v roce 2026, Československé armády 408, 502 00 Hradec Králové, www.hradeckralove.org • Texty: Odbor památkové péče Magistrátu města Hradec Králové • Foto: archiv města, titulní fotografie - Robert Průcha, Jiří Zikmund č. 8, 13, archiv Sboru kněze Ambrože – ČČSHHK • Tisk: Profi-tisk group s. r. o. • Design, sazba: Destinační společnost Hradecko, z. s.

První vydání bylo realizováno při příležitosti Dnů evropského dědictví 2020 na téma Památky a vzdělávání.

**Hradec
Králové**

hradeckralove.org

Přehled dalších realizovaných staveb architekta Josefa Gočára v Hradci Králové:

14 Činžovní domy, 1904 – 1905

(Bratří Čapků 349 (dům stavitele Černého), 407)
Dva domy se sgrafitovou dekorací.

15 Administrativní a obytná budova pojišťovny Adriatica di sicurtà, 1927 - 1928

(Ulrichovo náměstí 761)
Gočár navrhl jen koncepci průčelí. Autorem návrhu průčelí včetně interiérů byl Bohumír Kozák. Objekt má obchodně -obytnou náplň. Fasáda byla obnovena v roce 2018.

16 Administrativní a obytná budova pojišťovny Phönix, 1927 - 1928

(Ulrichovo náměstí 762)
Gočár navrhl jen koncepci průčelí. Autorem návrhu průčelí, vnitřní dispozice a zařízení byl patrně Friedrich Ehrmann. Dům má obchodně-obytnou náplň. Fasáda byla obnovena v roce 2019.

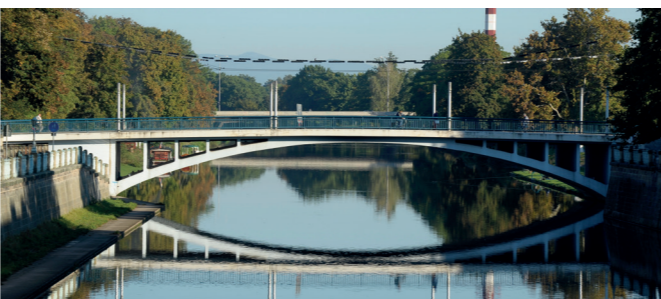
17 Nájemní dům Ing. Jiřího Čerycha, 1934

(Ulrichovo náměstí 854)
Využití domu je smíšené, obchodně-obytné.

18 Čerpací stanice firmy Fanto

V letech 1934 – 1942 se architekt J. Gočár také zabýval projektováním čerpacích stanic. Podle části literatury je mu připisována, dnes již nefunkční, benzínová pumpa v Hradci Králové – Plotištích v Koutníkově ulici.

12 Tyršův most přes Labe, 1932 - 1933

Funkcionalistický železobetonový obloukový most. Mostní konstrukci o délce přemostění 49,55 m, tvoří dva hlavní paralelní oblouky o rozpětí 40 m, které podpírají prostřednictvím svislých podpěr – desek mírně klenutou mostovku. Krátké mostní pole na pravém břehu nad tzv. náplavkou tvoří rovná deska o stejném průřezu. V 90. letech proběhla obnova mostu, při které byla doplněna také nová válcová osvětlovací tělesa a vyměněno původní zábradlí.

13 Schodiště u kostela Nanebevzetí Panny Marie (Gočárovo schodiště), 1909 - 1910

Schodiště u kostela Nanebevzetí Panny Marie komunikačně propojující Velké náměstí s ulicí Komenského. Vrcholovou partii schodiště od spodního rovného úseku se dvěma odpočívadly odstiňuje čtvercová podesta, na níž se trasa zalamuje vlevo kratším sektorem a podél vysoké stěny, členěné svislým rastrosem hranolových žeber a obdélných průduchů, stoupá až k závěru kostela. Průhled uličkou, vedoucí ke schodišti z náměstí, zahradila kulisa s vykrojeným obloukem, v jehož středu je na železných prutech zavěšen kovový geometrický lampión.

10 Šimkovy sady, 1932 - 1935

(původně Herrmannovy sady, později Sady pionýrů)

Sady byly založeny v pevnostní záplavové kotlině Piletického potoka. Prvky bývalé pevnosti jsou v sadech zakomponovány dodnes. Jedná se zvláště o špicí ravelinu IX. včetně jeho příkopu, tělesa kryté cesty a svahu koliště. Od r. 1990 nesou sady jméno Karla Šimka, který padl v protinacistickém odboji několik dní před koncem 2. sv. války a jehož pomník se nachází v těsné blízkosti parku. Sady prošly v letech 2012 – 2013 revitalizací.

11 Malšovický most přes Orlici, 1925

Funkcionalistický železobetonový obloukový most s mezilehlou mostovkou byl postaven na staré cestě do Malšovic podle návrhu stavitele K. Herzána. Mostní konstrukci o jednom poli tvoří pár železobetonových oblouků, které částečně pronikají mostovku, o délce přemostění 43,2 m, zavěšenou na železobetonových obdélných táhlech a postranní lávky pro pěší na trojúhelníkových železobetonových konzolách. J. Gočár navrhl architektonickou podobu mostu. Most dokládá souznění architekta a konstrukčního inženýra v oblíbené železobetonu. Most prošel v roce 1993 kompletní rekonstrukcí.

Urbanistický prostor Ulrichova náměstí upravil J. Gočár v r. 1925. Všechny budovy náměstí byly navrženy jako čtyřpatrové, nároží u hlavní třídy se věžovitě zvyšují o dvě patra. Tvoří tak vstupní motivy náměstí. Budovu pro státní dráhy architekt navrhl jako dvě čtyřpatrové ochozové haly kolmé k základnímu severnímu třípatrovému traktu a spojovacímu jižnímu čtyřpatrovému traktu. Budova svými charakteristickými rysy asociuje architekturu rychlíkových vozů (výrazně horizontální pojetí průčelí s pravidelným rytmem oken připomíná expres, jenž jakoby právě zastavil v železniční stanici; narážka je patrná i v ochozových halách, odkud se do kanceláří vstupuje jako do vlakových kupé). Nad hlavním vchodem se nachází kamenný figurální reliéf Alegorie práce, obchodu a dopravy od sochaře Bedřicha Stefana. Ve sloupovém vestibulu, ze kterého se schodišti vstupuje do ochozových hal s vrchním osvětlením a k výtahu - páternosteru (další vznikl v levé části v letech 1962–1963, dodnes funkční), se nachází vitrážová stěna s motivy dopravy a železnice od malíře Josefa Kaplického.

9 Okresní a finanční úřady, 1935 - 1936

(nyní Magistrát města Hradec Králové, Československé armády 408)

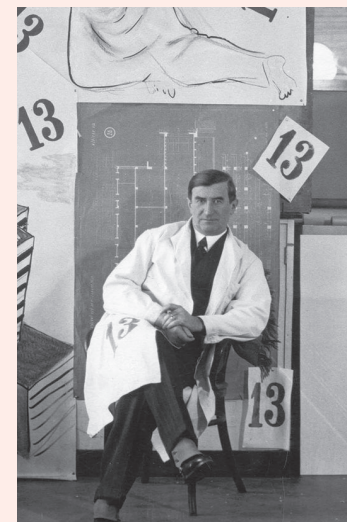
Administrativní budova byla postavena na stavebním pozemku vzniklém demolicí a rozvezením severního bastionu velké hradecké pevnosti z let 1766-1789. Budova prezentuje vyspělou racionální meziválečnou funkcionalistickou architekturu. Objekt na půdorysu písmene H sestává ze dvou paralelních čtyřpodlažních budov propojených hmotově vylehčeným, o patro nižším křídlem, se slavnostní bránou v ose se dvěma vertikálními sloupy probíhajícími skrze výšku všech pater a podpírajícími subtilní desku překlada. V parteru brány se nachází pískovcový reliéf státního znaku od sochaře Vincence Makovského. Vnitřní stěny a strop brány je obložen zelenošedým keramickým obkladem.

Josef Gočár

architekt, urbanista, publicista, profesor

*13. 3. 1880, Semín u Přelouče + 10. 9. 1945, Jičín

Profesor Akademie výtvarných umění Josef Gočár (1880–1945) patří k našim nejvýznamnějším architektům. Jedna z jeho prvních realizací, za kterou jsou považována secesní průčelí činžovních domů v Hradci Králové, jako by předznamenávala jeho budoucí dlouhodobé působení v Hradci Králové. Josef Gočár je nejenom autorem regulačního plánu města Hradec Králové, ale je současně

autorem významných staveb, které vize regulačního plánu postupně naplňovaly a vytvořily moderní veřejný prostor rozvíjejícího se města (Ulrichovo náměstí, zástavba na pravém břehu Labe...). Kompoziční uspořádání areálu Sboru kněze Ambrože Československé církve husitské, který tvoří budova biskupství, fary, kolumbárium, věž a kostel, nejenom respektuje zásady regulačního plánu, ale je i dokladem jednoty mezi urbanismem a architekturou. Stavby školského areálu (mateřská, obecná, měšťanská a reálka) na pravém břehu řeky Labe jsou souborem architektonicky vynikajících moderních budov symbolizující vize představitelů města o budoucnosti města ve vzdělané mladé generaci. Drobná mateřská škola pro 100 dětí, která tvoří kompoziční osu školského areálu, je důležitým mezníkem v architektonické tvorbě Josefa Gočára vyvíjející se od secese, kubismu, cihelné české architektonické moderny až k funkcionalistickým a konstruktivistickým stavbám. Dílo Josefa Gočára a dalších architektů (Jan Kotěra, Oldřich Liska, bratři Rejchlové a další) vytvořilo z města Hradce Králové učebnici architektury pod širým nebem, která získává trvalou pozornost již od první republiky a to i v zahraničí. Ve stínu architektonických stylů zůstává skryta konstrukční stránka staveb, proto již není tak zdůrazňováno, že nejenom stavby Josefa Gočára v Hradci Králové jsou i přehlídkou bouřlivého pokroku stavitelství v 1. pol. 20. stol.

1 Státní odborná škola koželužská s obytným domem ředitele, 1923 - 1924

(nyní Střední průmyslová škola, Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Hradec Králové, Hradecká 647)

Areál školy obsahoval školní budovu, cvičnou koželužnu a samostatný dům ředitele. Budova školy je postavena ve stylu české architektonické moderny, kombinující režné cihelné zdivo s převládajícím vertikálním členěním a tvrdou kontrastující omítkou. Železobetonovou konstrukcí objektu v exteriéru vertikálně ukončuje vyložená římsa na výrazných konsolových podložkách. Výrazným prvkem je nárožní věž, schodiště skrývající v horní části betonový rezervoár na vodu a geometrický vzor z pilířů a říms zakrývající okenní pás nad hlavním vchodem. Autorem soch koželuha a jircháře z roku 1930 umístěných u hlavního vchodu je sochař Josef Škoda.

2 Rašínovo státní gymnázium (Rašínovo státní Československé gymnázium) s obytnou vilou ředitele, 1925 - 1927

(nyní Gymnázium J. K. Tyla, Tylovo nábřeží 682)

Budova je postavena ve stylu české architektonické moderny, kombinující režné cihelné zdivo s převládajícím vertikálním členěním a tvrdou kontrastující omítkou. Provoz budovy je rozvržen do dvou křídel, která svírají pravý úhel, čímž Gočár uplatnil ve své době nejmodernější zásady typologie školních budov a oddělil tak čistý a špinavý provoz. Objekt doplňují dvě umělecká díla - na pylonu v centru nástupního prostoru je bronzová socha Jana Štursy Vítěz a před nábrežním křídlem budovy reliéf se státním znakem od Otto Gutfreunda. V interiéru se zachovalo i několik autentických kusů nábytku. Areál tvoří mimo oplocení i tělocvična s obloukovou střešou a samostatně stojící dvoupodlažní vila ředitele (č.p. 683), v interiéru s centrální obytnou dvoupodlažní halou. Budova prošla v roce 2013 rozsáhlou obnovou.

3 Masarykovy obecné a měšťanské školy, 1926 - 1928

(nyní Dům dětí a Mládeže, Hradec Králové, pracoviště Lípky, Tylovo nábřeží 690 a budova č. p. 692, V Lípkách)

Budova byla postavena jako součást areálu škol na půdorysném tvaru písmene U. Doplňuje a rozvíjí komplex gymnázia. Její protější budova (Základní škola Zálabí), symetrická podle podélné osy areálu škol procházející mateřskou školou, byla postavena až po 2. sv. válce. Tříkřídlová dvoupatrová budova je postavena ve stylu české architektonické moderny, kombinující režné cihelné zdivo a tvrdou kontrastující omítkou, oproti sousední budově gymnázia již ve velmi strídémém funkcionalistickém členění. Hlavním prvkem jsou horizontální sdružená okna. Střešky stavby jsou ploché, dříve využívané k hodinám tělocviku nebo jako sluneční lázně pro žactvo. Budova byla postavena na základě nejmodernějších požadavků na školní provoz - je zde patrné přísné zónování dle účelu.

4 Mateřská škola, 1927 - 1928

(nyní Školní jídelna Základní školy a Mateřské školy Josefa Gočára, Tylovo nábřeží 691)

Mateřskou školu v areálu Masarykových škol navrhl Josef Gočár jako první stavbu svého závěrečného období architektonické tvorby v Hradci Králové – funkcionalismu. Lze ji pokládat za opomíjený architektonický „šperk“ tvořící osu areálu škol. Od okolních školních budov se jako jediná liší. Jako materiálu není použito režných cihel, ale železobeton s bílou fasádou. Do vnitřního prostoru polouzavřeného bloku škol se otevírá do „všech“ stran otevřenou terasou. Stavbu prochnutou nautickou symbolikou završoval, jako lucerna přímořského majáku, kovový koš komína centrální kotelny, vyrůstající vysoko nad horizont rovné střešky školy. Změna funkčního využití školky na školní jídelnu z roku 1985 (návrh V. Rohlíčka) si vyžádala značné stavební zásahy v interiéru i exteriéru stavby, včetně demolice komína.

5 Základní škola Zálabí, 1956 - 1959

(nyní Základní škola a Mateřská škola Josefa Gočára, Tylovo nábřeží 1139, 1140)

Budova tvoří druhou část Gočárova konceptu areálu Obecných a měšťanských škol. Byla postavena podle návrhu architekta Václava Rohlíčka, který citlivě respektoval Gočárův urbanistický záměr a architektonický výraz celého areálu. Škola se příkloněním ke kvalitní předválečné architektuře šťastně vymkla z tehdejších architektonických tendencí. Výraz uličního průčelí tříkřídlové dvoupatrové budovy je založen opět na kontrastu režného zdiva a tvrdých omítek říms, meziokenních pilířů a portiku.

6 Sbor kněze Ambrože, 1926 - 1929

(Ambrožova 728 a 729)

Sbor kněze Ambrože je další vynikající stavbou J. Gočára. Podle jeho projektu byl, současně s výstavbou školského areálu na pravé straně Labské kotliny, vybudován pro Církev československou husitskou kostel s 30 m vysokou bílou hranolovou věží. Soustava objektů v konstruktivistickém slohu stojí na trojúhelníkovém pozemku, ohraničeném zdí. Mezi dvěma jednopatrovými budovami je hlavní vstup s průhledem na atrium a věž kostela. Ochoz kolem atria tvoří kolumbárium, které spojuje všechny stavby v jeden celek. Konstrukce staveb jsou betonové, na fasádách se režné zdivo střídá s bílými omítkami.

Tip: Ve věži kostela se nachází hradecká koncertní zvonohra, která má celkem 50 zvonů. Jedná se o zcela unikátní záležitost, protože je největší koncertní zvonohrou v České republice.

7 Administrativní budova Anglo-Československé banky (Anglobanky), sousední nájemní domy 510-511 a 628, 1922 - 1925

(nyní pobočka Komerční banky, Čelakovského 642)

Myšlenku Masarykova náměstí přinesl generální zastavovací plán architektů O. Lisky a V. Rejchla v r. 1911. Urbanistickou úpravou náměstí pověřil starosta Ulrich J. Gočára, který v roce 1922 navrhl stavbu místní filiálky Anglobanky. Náročná budova je dokladem českého rondokubismu v architektuře. Třípatrová budova má vysokou obloučkovou atiku, konkávně prohnuté nároží a plasticky členěnou fasádu. Téměř renesanční atika představovala v tehdejší Gočárově tvorbě nový prvek. Vchod objektu má obložení z leštěné švédské žuly. V přízemí objektu jsou bankovní prostory a obchod, mříže oken jsou původní. V patrech se nachází byty a kanceláře. Po dostavbě Anglobanky sjednotil Gočár i fasády přilehlých činžovních domů a navýšil je o jedno patro. Pro dodržení výšky, vyložil nad 2. patrem robustní římsu a snížené 3. p. opticky rozdělil do menších oken a vznikl tak oblouk fasád náměstí tvořící kulisu hodnou pomníku 1. prezidenta.

8 Ředitelství Československých státních drah a vila pro vyšší úředníky, 1928 - 1932

(nyní Krajské ředitelství policie Královéhradeckého kraje, Ulrichovo náměstí 810 a Mánesova 855)

